

www.e-rara.ch

De proprietatibus rerum libri XIX

Bartholomaeus <Anglicus>

Lyon, 1482

Eisenbibliothek Schlatt

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-111423>

Liber III. De qaulitatibus et buno.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

De qualitatibus et humoribus humani corporis.

Ziber quartus Incipit.

De humani

itaque corporis et partium eius proprietatibus tractantur ab elementaribus qualitatibus et humoribus ex quibus constat corpus est primitus inchoandum.

Quatuor sunt itaque elementa et elementares qualitates ex quibus constituitur omne corpus aiatum materialiter. Principue corpus humanum, quod inter omnia elementa est nobilissimum et nobilissime inter omnia composita elementa ordinatum, ut puta proprium animalis organum ipsius operationibus tam naturalibus quam voluntariis deputatum. Est itaque corpus hominis compositum ex quatuor elementis, scilicet terra/aqua/aere/igne, quorum quodlibet habet proprias qualitates. Sunt autem quatuor prime et principales, scilicet caliditas et frigiditas, siccitas et humiditas, que dicuntur prime quia primo labuntur ab elementis in elementa. Dicuntur etiam principales, quia ab eis omnes secundarij effectus oriuntur. Harum qualitatium due sunt active, scilicet caliditas et frigiditas. Alie vero due, scilicet siccitas et humiditas sunt passive, unde ab istarum qualitatium prevalencia et dominio dicuntur elementa activa vel passiva. Dicuntur autem prime due principaliter active, non quia ille tantum agant, quia passive similiter agunt, nulla enim qualitas est ociosa in corpore, sed ideo dicuntur he active, quia per actiones earum alie habent induci vel conservari. Nam caliditas quamque humiditatem quandoque siccitatem inducit et custodit, ut potest videri in carne salsa, calor enim solis terrestris partes dissolvit et aquosas et aereas, et sic relaxando/molliendo/a calore inducit humiditas. Siccitatem autem inducit, quia calor agens in humiditate primo eam dissolvit et dissolutam consumit, et siccitas que est lima caloris inducit et eam conservat. Caliditas igitur est elementaris qualitas summe activa, quod patet per eius effectum, dum enim agit in re aliqua primo eius partes dissolvit, quibus dissolutis/res debiliores efficiuntur, que per partium coherentiam fortiores fuerat, et ideo actioni rei agentis nimis resistit. Item caliditas est omnium generabilium ardens et causa generationis

totius principaliter effectiva. Est autem duplex caliditas, scilicet solaris siue celestis, scilicet generans, et best saluatiua et generatiua, unde quandoque generantur frange ex celesti calore in aere. Alia est elementaris et generatiua, et hec est corruptiua et consumptiua, sicut quando fit coadunatio fractorum radiorum in puncto altius corporis percipiunt, sicut si fiat coadunatio radiorum in speculo potest incendi stupra ex reflectione radiorum et comburi. Item inferiorum est ad superiora reduciua, faciendo enim motum a centro ad circumferentiam dissoluit terrestria in aquosa, et aquosa in aerea, et illa in ignea, et sic inferiora et media reducit in sua superiora. Item eorum que dure sunt compositionis est remolliuatiua. Agendo enim in grossam substantiam eam dissoluendo molliciat, ut patet in metallis caloris liquefactis, soluendo enim terrestria in aquosa remolliunt. Item mollium et liquidorum induratiua, ut patet in ovo igni appposito, quia liquidioribus et subtilioribus partibus resolutis terrestribus partibus remanentibus indurescit. Item densorum est subtiliatiua. Dum enim motum a centro ad circumferentiam habeat, vi sua rem in quam agit dissolvit, et sue actioni idoneam reddit, unde cum rem ad simplicitatem reducere laborat per consequens subtiliat. Nam subtilitas grossere rei subtilitas est que in vasorum per minorum partium compactionem, ut patet in glacie que calore soluta subtiliatur. Item virtute sua est depuratiua metallorum et rubiginis ipsorum consumptiua. Nam agendo in substantias ipsius metalli ipsas dissolvit et si quid inuenit ferulente et rubiginis separat et consumit. Si autem fuerit aurum omnino purum, violentia quidem caloris dissolvitur, sed non consumitur, unde aurum perfecte depuratum, quantumvis per calorem dissolvatur, non tamen in suo potestate minoratur. Item caliditas est accidentaliter corruptiua, ut est, videtur quando calor plus dissolvit quam consumat, ipsi humores putrefiunt et corrumpuntur, ut patet in cumulo frumenti aqua asperso ubi calor inclusus aquam resolvit in fumositatem, que indusa et retenta grana remollit et putrefacit et corrumpit. Item naturaliter est grauium alleuiatiua, dum enim humiditas per calorem resoluta consumitur pondus minoratur, et sic substantia rei leuiatur. Preterea calore agente in humiditatem fumus generatur, qui fumus alleuiatur et depuratur et in spiritum scilicet substantiam leuem et aeream mutatur, et rem in qua continetur reddit leuiorem. Hinc est quod corpora animalium viuentium inter comparabiliter sunt leuiora quam corpora mortua

orum ppter calorem & spiritum contentum in arterijs & in venis. Sic enim corpora aīman-
tium sunt leuiora post prandium q̄ ante pro-
pter caloris confortationem/ tamen accidenta-
liter est caliditas aggrauatiua agendo enim i
substantiaz rei subtiliores & leuiorē partes cō-
sumit/ & remanentibus parabus grossioribus
fit compactio & p̄consequens aggrauatio. per
pororum etiam apertiones ex vi caloris fit spi-
rituum euaporatio. ex quorum presentia corp̄
leuiatur/ quibus euaporatis/ per ipsorum ab-
sentiam aggrauatur. Itē caliditas est coloris
rubri generatiua. agens enim in materiaz par-
tes terrestres resoluit in aquosas/ & illas in ae-
reas & in igneas. vnde ex circūfusione ignearū
partium immutantiū rei superficiez color igne-
us/ s. rubeus generatur. sicut est videre in rosis
P̄terea dum p̄ calorem calidi humores i cor-
pore generantur ex eorum diffusione p̄ corpis
superficiem color rubeus generatur. Itē ac-
cidentaliter est discoloratiua. quia p̄ caliditatē
poros aperientem exalant humores/ & spirit̄
evanescent ex quorum presentia fiebat colora-
tio eorum absentia color/ discolor generatur.
sicut est videre de rosa rubea. q̄ ex fumo sulphu-
ris albescit. Itē nimis intensa naturaliter ē
mortalificatiua eo q̄ dum vltimus motus calo-
ris agit in substantiam eam ad vltimum resol-
uit/ & resoluendo in fine destruit & consumit.
Itē accidentaliter est viuificatiua. quia p̄ ca-
liditatem prestantem motum cordi & spiritib̄
fit spirituum in corpore restauratio & nutriti-
ō membrorum fit competens administratio. &
sic p̄ consequens corpus regitur & viuificatur.
Recollige itaq̄ exp̄dictis q̄ caliditas est
elementaris p̄p̄teritas summe actiua penetra-
tiua. summe mobilis & motiua. generata ex mo-
tu radiorum suis ipsius multiplicatiua. sui com-
municatiua. illorum in quorum substantiam
agit/ in suam speciem transformatiua. illarum
que frigiditate mortua sunt & destrua viuifi-
catiua & renouatiua (vt patet in radicibus & i
plātis que hyemali frigore mortificate vema-
li calore reuiuiscunt.) inferiorum ad superiora
deductiua/ attractiua/ superfluum consum-
ptiua/ & sordium purgatiua. in materijs diuer-
sis diuersorum immo oppositorum est effectus
productiua. & ideo nunc inuenitur rarefa-
ctiua & remollificatiua/ liquifacatiua/ & aperti-
tiua & econuerso. nunc condensatiua & indura-
tiua/ cōstructiua & opilatiua. nūc etiam saluati-
ua/ nūc corruptiua & opilatiua. Est etiā virtu-
te. p̄p̄teritas soporū immutatiua. nam acetosa &
agrestia cōuertit in dulcia (vt est vide: e in fructi-

bus & in vuis) Per nimiam aut̄ intentionē et
excessum dulcia p̄uertit in amara & in salia. n̄
ex calore int̄se exirentē sanguinē/ sanguis in
colem p̄uertit/ & p̄ eundem aqua p̄ for̄ ebul-
litionem subtiliores partes aereas & sumuntē ter-
restribus manentib̄ in salis substantiam crās-
maturatur. Est etiam caliditas crudorum & in di-
gestorum maturatiua/ & maturatiua in fructi-
bus celerius p̄fectiua. vnde in regionibus cal-
dis fructus citius maturescunt q̄ in frigidis &
plus dulcescunt. Est etiam formaz & specierum
potentia in materia latēter existentium ad actū
eductiua (vt patet in mineralibus) nam per ca-
loris actionem aurū/ es/ argentū/ & cetera me-
tallice species de lapidibus educuntur/ & forma
nobilior vestiuntur. Per calorem etiam dissoluē-
tem substantiā cinerū & depurantē cineres in
vitrum p̄uertunt. vnde patz q̄ calor aens & na-
ture est minis. r. q̄ mediāre calore nobilissime
sp̄s & forme tā naturales q̄ artificiales de po-
tentia ad actū educunt. Est insuper caliditas
imp̄ssa in aere plurimarū passionū (vt puta nu-
bium/ coruscationū/ fulgurum/ imbrū/ & bu-
iuisinodi) generatiua. nam vi sua actiua attra-
ctiua vapores varios/ siccos & humidos ad di-
uersa aeris intersticia eleuat. quibus aggrega-
tis & condensatis in nubes calor inclusus
eas alterat in varias species & transmutat/ q̄ s
diuersimode tandem dissoluit/ & dissolutas nūc
in speciem niuis seu grandinis/ nunc in speciem
pluuię seu imbris ad terras vndiq̄ circūsp̄-
git. Est p̄ter hec caliditas suorum subiectoz
a centro ad circūferentiam eleuatiua. vt patet i
elementis in quibus dominatur. s. in aere & in
igne qui summa distantia a centro terre elon-
gatur. hoc etiam patet in oleo quod semper supe-
natat. & in alijs omnibus in quibus naturali-
ter calor vincit. Est insuper dispositionū suę
qualitatum sui subiecti ostensiuua. vt patz i cor-
pore vbi dominat calor. Nam vt dicit cōstan.
lib. i. c. xi. corpus si fuerit calidum/ erit caro m̄-
ta/ pinguedo patuca/ color rubeus/ pili multi
nigri vel rubri/ tactus calidus/ intellectus bo-
nus/ homo multum facundus multum mobi-
lis/ audax/ iracundus/ amans & libidinofus/
& multum apperens/ & cito digerens/ aspere
voas/ verecundus/ foris/ velocis pulsus.
Hec & multa alia ponit cōstan. signa que ca-
lidi corporis sunt indicia. Et hec de calore di-
cta sufficiant.

Rigiditas est elementaris qualita-
tis quedam actiua. p̄p̄teritas de-
bilior in actiōe q̄ caliditas. Ipsi-
ent est moueri a circūferentia ad centrum. et iō
pres subiecti i q̄ agit facit libidinem/ adherere

erideo tardius & difficilius perficit in ipso effe-
ctum suum/ quauis etiam naturaliter habeat
infrigidare/ tamen accidētaliter calefacit. vide-
mus enī in hyeme q̄ ex frigiditate cōstringēte
poros corp̄is calide fumositates interiora pe-
tunt/ & nō habentes liberum exitum (q̄ intus
sunt retente) se occultant & calefaciūt. vnde ex
tenor frigiditas intus accidentaliter calefacit
Item frigiditas est condensatiua. q̄ frigidita-
te motum faciente ad centrum pars parti vici-
nius coheret. partes enī prius erāt per interpo-
sitionem humiditatis separate a centro se iun-
ctae/ sed condensata humiditate ad centrū con-
stringuntur. **I**tem quauis reducendo partes
ad centrum sit naturaliter cōiunctiua/ tamē ac-
cidentaliter dissolutiua & partium dis iunctiua
sicut patet in cerebro frigiditate aliqua comp̄s-
sio vi compressionis humiditas in eo conten-
ta exprimit̄/ dilabit̄/ & per diuersa cerebri emū-
ctoria dispartitur. vt patet in patientibus cata-
rum ex causa frigida. **I**tem naturaliter ingros-
satiua. q̄ dum p̄ actionem frigiditatis partes
paribus vicinuis coadherent/ totum grossius
efficitur. **P**reterea partes ignee p̄ frigiditatem
compressentem condensant in aereas/ aere in
aqueas/ & aquee in terrestres & sic tota grossio-
efficitur. **E**st autem frigiditas accidētaliter sub-
niliatiua. q̄ quādoq̄ p̄ frigiditatem cōstringē-
tem multa fit humiditatis oppresse educio/
que humiditas cōtenta in poris substantiam ī-
grossabat/ ex hoc q̄ illius humiditatis fit edu-
ctio/ cōsequitur accidentaliter substantie subnili-
atio. sicut patet in pelle lota & expressa. **I**tem
quauis ex constrictione partium & ex virtute cō-
primente facta euacuatione spirituum sit frigi-
ditas naturaliter grauatiua/ accidentaliter ta-
men leuigat. q̄ facta educatione humiditatis q̄
aggrauabat/ totius substantie fit alleviatio.
Item frigiditas temperata est vite & rei cōserua-
tiua. q̄ dum p̄ frigiditatem humiditas cōden-
satur/ caliditatis intensio retardat. vnde sicut
paulatim humiditas p̄ poros resoluitur/ ita
resoluta paulatim cōsumitur. & sic ne calor dis-
soluat substantiā rei impeditur. & res ne ferat
frigiditatis beneficium custoditur. vnde in locis
frigidis & antrois cadavera paulatim sine fe-
tore frigiditate resistente consumunt̄/ claudunt̄
etiam pori frigiditate constringente. vnde va-
pores putridi ne exalant exterius/ ad interiora
reprimuntur. **F**rigiditas tamen accidētaliter cor-
ruptiua est & destructiua. nam dum digestio ex
frigiditate in subiecto impeditur/ tunc impedi-
ta caloris naturalis actioe debita/ corrupti hu-
mores generant̄. ex quibus sequitur corporis

corruptio/ dum corrupti humores corpori in-
corporant̄. & hoc est videre in vulnibus qui-
bus frigida nimis apposita poros restringūt.
vñ recentes fumositates interius carnē remol-
liunt/ & eam corrodentes vel corruptētes pu-
trificiunt. **I**tem naturaliter est discoloratiua.
sicut videtur q̄ in hyeme calor corporis vñ cor-
dis fugiens suū contrarium humorem & spiri-
tum ad interiora secum redncit. & sic exteriorēz
cutis superficiem calore depauperatam disco-
loratam facit. vt patet in labijs & in genis. ve-
rū tamen accidētaliter est coloratiua. q̄ p̄ frigi-
ditatem fit poroz constricō/ & spirituum ac hu-
morum retentio. quoz presentia fit sup̄ficiali-
ter cutis coloratio. **I**tem frigiditas nimis intē-
sa est naturaliter mortificatiua. q̄ dum p̄ eaz
nimia fit constricō in corde/ spūs deficit om-
nino. & sic corde mortificato (a quo p̄cedit ali-
ozū viuificatio) sequit̄ et illozū necessaria mor-
tificatio. q̄ ex frigiditate nimis domināte calor
debilis extinguitur. & sic vitalis spūs non ha-
bens fomentum suffocatur. **A**ccidentaliter ta-
mē est frigiditas viuificatiua. sicut est videre in
aeribus quibusdā que ex arboribus procreant̄
que vice fructuum tanquam quedam tubero-
sitate ex arbore nascuntur. sed q̄ diu sunt in ar-
bore nullatenus viuificantur. & hoc contingit
vel accidit (sicut dicit comment. super libroz ve-
getabiliū) p̄ porositate ligni & fumositates a
cortice exalant̄. s̄ q̄ ille tuberositate ruptis
tenaculis in aquam cadunt/ frigiditate poros
interius constringente/ fumositates interius re-
tinentur que conuulcate ad inuicem/ depuram-
tur ac subtiliannt̄. & dum interius detinentur/
in spiritum conuertuntur. ex cuius multiplicā-
tione & diffusiōe per singulas partes ille tube-
rositates viuificantur & postea in quandā au-
um speciem transformant̄/ que quidē ab alijs
aeribus in natura & complexionē multum sunt
diuerse. parum enim habent de carne & min⁹
de sanguine. & ideo ad esum non sunt apte. vt
dicit idem comment. materiam tamen diuine
laudis considerantibus administrant. **I**llos
enim spiritualiter representat/ quos per lignū
crucis diuinus spiritus in aqua bap̄tismatis
generat/ in quibus carnis & sanguis desideria
non habundant/ qui viuificati spiritu volare
celestia totis viribus desiderant & aspirant. s̄
de hoc alias. **I**tem frigiditas mater est al-
bedinis & palloris/ sicut caliditas mater est ni-
gredinis & n̄boris. vñ in calidis regionib⁹ na-
scuntur nigri hoies & fusca sicut ap̄d mauros i fri-
gidis nō nascuntur albi. sicut ap̄d scythos. vt di-
ari. in li. de celo & mūdo. & assignat rōem. q̄ ex

De qualitatibus et hūo.

hūo frigiditatis in frigidis regionibus man-
ces mulierum ad talem ferum disponuntur. vñ
de pcreant albos filios s̄m cūtem & longos/
& molles ac flavos & laxos crines habentes.

Contrario autem est in calidis regionibus
vbi pariunt filios/nigros/crispos & pau-
cos habentes crines. vt patet in ethyopibus.
Est igitur frigiditas in sui dominio in subie-
cto suo manifestatua. Nam in illis corporibus
vbi dominatur est color alb' capillus mollis/
et lauis intellectus dur' & obliuio sus/appe-
tūsus paruus & somnus multus/incessus gra-
nis & tardus (vt dicit Cōstan. li. i. c. xvij.) Dec
autem nō simpliciter sunt intelligēda semp in
omni frigido inesse necessario/ sed in compatio-
ne ad caliditatis dominantis completionem/
& in pportione regionis calide ad frigidam re-
gionem. talia aucores retulerunt & in suis scri-
ptis postens reliquerunt. Dec autē de pprie-
tātibz frigiditatis dicta sufficiāt ad presens/
quia alie patent per oppositum eorum que di-
cta sunt superius de calore.

Siccitas est quedam elemētāris p-
prietas passiuā qualitas nūc cali-
ditas nūc frigiditas introduci p-
tamen se habet ad calorem q̄ frigiditatem/ cū
siccitas sit lima caloris. Dicitur autem siccitas
quasi sine succo idest humore. quia humor et
siccitas opponuntur cuius effectus p̄ncipalis
est desiccare sicut humiditatis est humectare.
Secundarios autem effectus habet multos
sicut est inspissare/exasperare/motum retarda-
re/consumere/destruere/mortificare. pprietas
itaq̄ illa que habet desiccare p̄ncipaliter par-
tes humidās a circūferentia ad centrum retra-
bit & ne interminabiliter fluxibilitate substan-
tie sue res humida se diffundat quasi obicem
se opponit. hinc videmus q̄ in litioribus ma-
ris harena siccitas terminū ponit mari. & vbi
dominat tere naturalis siccitas fluxibiles ma-
ris impetus vltimus procedere non permittit.
sicut expresse dicit grego. super Job. xxxvij.

Quis posuit mari terminū &c. dicit hiero. su-
per Jere. v. idem ibi posuit harenam terminū
mari &c. Idem enim expressius ponit philoso-
phus. Siccitas igitur que non perfecte termi-
natur in pprio centro est qualitatis humorese
in se male terminabilis/ terminatiua & sue in-
terminabilitatis finis immobilis. prout patet
ad sensum & sue fluxibilitatis repercussiuā est i
parte. vñ totaliter in extremitatibus consumpti-
ua. Est itaq̄ siccitas humiditatis contraria tam
in effectū/ q̄ in natura. Accidentaliter tamē po-
test esse aliquando humectationis inductiua. nā

cum sit lima caloris/ eēctat & intendit caloris
motum siue actum que exactus dissoluti acti-
alem/ vel potentialem q̄ inuenit humiditatem
que quidem dissoluta & diffusa p̄ membra hu-
miditatem elicit seu humorem. Siccitas etiā
quando dominat q̄ habet motum ad centrum
membra coartat & p̄stringit. & sic per p̄stricōez
educat hūiditas q̄ prius fuit p̄ corp' diffusa vñ
vñ corp' humectari q̄ prius siccū fuit. Sic eti-
am videmus in montibus siccis herbas speci-
aliter humidās p̄creari sicut est herba que dicitur
crassula/ cinibalaria/ vernicularia/ &c. Nec
hoc est mirum. nam siccitas que naturaliter in-
tendit conseruare montē in sua siccitate/ & hoc
p̄ suum simile (salicet p̄ siccū) vñ actiua ad sui
nutrimentum attrahit siccū. humidum vero ab-
horrens & fugiens tanq̄ suū cōtrarium de se
repellit vsq̄ ad radices herbarum/ que in sup-
ficie montis tanq̄ supflue ab interiori montis
substantia sunt recte. vñ de humorē sic reiectā
radices attrahunt & inde nutriuntur herbe & hu-
mide & crasse fiūt. Eadem videtur esse ratio cō-
men. super lib. methe. vbi dicit q̄ fontes & flu-
mina nascuntur de montibus. q̄ cum sint mon-
tes cauemosi & spongiosi & plurimum etiā cō-
tineant calidi/ sit a montibus magna attractō
& rōne vacui & etiā rōne calidi aeris interdu-
si. quod igitur attrahitur simile monti in siccitate
sibi incorporatur. quod vero dissimile est (vt po-
te in humiditate) repellitur & aggregat in vnū
locū. quod tandem expellitur & foras p̄ capita
fontium ad flumina p̄ficienda continue deri-
uatur. Siccitas igitur est attractiua sibi neces-
sariozum & sibi quidem simulum est incorpa-
tiua superfluum vero aut sibi dissimulum
expulsiuā. Item siccitas est naturaliter attenu-
tiua. q̄ siccitas cōsumit humiditatem quā in-
uenit in subiecto qua p̄sumpta/ sequit̄ extenu-
atio. Item siccitas est substantie induratiua. q̄
p̄sumēdo humiditatem in materia efficit ipsam
duram sicut in luto ē videre/ q̄ siccitū durū
efficit. Item siccitate agente in resubtilem/ vt i
aerem substantiā sine aqueā subtilior efficit
& ranoz. sicut videmus q̄ flāte borea aer desic-
cat & rarefat & subnliat. Item accidentaliter pōt
esse remollitiua. q̄ enim siccitas p̄sumit humi-
ditatem que partiu est cōglutinatio/ sequitur
p̄ consequēs partium separatio & mollificatio
sicut est videre in ligno vetustissimo/ cuius humi-
ditate per siccitatem consumpta/ sic molle red-
ditur/ et in puluerem mollem tactui cedentē re-
digitur. Item naturaliter est asperatiua. nam
agens i subiecta i humiditate quā inuenit/ p̄su-
mit in superficie. & quam nō potest consumere

Indurat et ita inducitur quedam in superficie
inequalitas ex vacuitate depressa et duritie de
uata ex qua fit asperitas que nihil aliud est q̄
inequalitas secundum durum corpus. accidē
taliter tamen quandoq; lenificat sicut quādo
ex siccitate acuitur calor qui suo accidēte dissol
uit humores. qui dissoluit et per aliam arteriā
distillantes eam leniunt et humectant. Item
siccitas est mor⁹ tardatiua. nā p̄ dominū
siccitatis nimie partes aeree et aquose in tere
stres inspissantur. et sic substantia grossior effe
cta et grauior tardior est ad motum. per nimia
enim siccitatem spiritus exinaniuntur. quozuz
multitudine corpus mouebatur velocius. vn
de eozum facta diminutione per siccitatem mo
uetur diffialius. Tamen est siccitas aliquan
do accidentaliter motus adiuuatiua. quia sicc
tas faciens motum ad centrum equaliter ducit
circumferentie partes ad medium et fit partiu
circumflexio equaliter et rotundatio. vnde qz
rotundum non habet angulos in quibus pos
sit impediri volubilitate sua mobilius reddit
Preterea siccitas consumendo humiditas sup
fluitates spiritus subtiliat et depurat et veloci
ores reddit eos. nam si a superfluitate debet
depurari quibus corpus grauabat ad motum
habilitat corpus ipsum. Item uaturaliter est
consumptiua. quia per hoc q̄d cōsumit humo
res corpus euacuat/et a suo nutrimento de
pauperat et necessario inanitur. Item natura
liter est destructiua/ qz dum humiditatem sub
stantialem que materialiter subiectum nutrit et
partes rei copulat panter destruit et consumit.
causa est qz res aiata vel inanimata destruitur
et dissoluitur. Item animata corpora spiritua
liter destruit. quia spiritus naturales qui con
stant ex fumo humido dissoluit quando illam
humiditatem consumit. vnde deficiente mate
teria et spiritu. corpus necessario mortificatur
vnde pessima est qualitas et mortificatiua dū
excedit. Quificat tamen accidentaliter. nam
humores quandoq; reumanifantes ad spiritus
alia et meatus spiritus opilantes qui parati
sunt superinducere suffocationem. siccitas su
perueniens vel medicina sicca agens in illos
humores consumit eos/et spiritū vias ape
rit. vnde rei quasi prius mortue sequitur viui
ficatio. Quāuis igitur siccitas sit necessaria in
omni corpore elementato ad superfluitatis hu
mide cōsumptionē/et ipsius humiditatis coar
tationem. insuper ad ipsius caloris remissi ex
eritationem. mortifera tamen est qualitas et
pessima quando debitam excedit in corporib⁹
proportionem. Nam pessimas infirmitates so

let in corporibus iducere a noctuas vt passim
et ethicam et huiusmodi quibus vix pot medi
cine beneficio subueniri. Insuper per nutriti
talis humoris consumptionē corpus excecatur
et efficitur cutis superficies. contrahit et corrugat
senium accelerat. corpus superficialiter discolorat
et deformat. sicut immoderatam prouocat
arterias exasperat et vocem impedit et rarefacit
caputa capillis spoliat et decaluat/ articulos
manuum et pedum contrahit et iuuariat. vt ē
videre in leprosis. Sed hec dicta de siccitatis
effectibus nunc sufficiant.

Humiditas est elementaris passiva
qualitas actiuari qualitatum im
pressionibus obediens et subdita
actionū caliditatis et frigiditatis susceptiua.
Est autem humiditas omnium corporum et
precipue aimatoruz nutritiua/ augmentatiua
p̄seruatiua/ de preditorum in corpe restaurati
ua. Nam humore et calore omnia generant. vt
dicit philosophus. et generata nutriunt. vt est
videre in radicib⁹ et seminib⁹. Nam granuz ter
re p̄missum primo oportet p̄fundi humiditate
aquea et aerea et per indusum calorem natura
lem rancificari et dilatar/ et tandem actione ca
loris humiditas resoluta grossiorem sui prein
et terrestriorem terre inferius transmittit. quam
quidem terra in suis recipit visceribus et calore
induso coagulat et in radicis substantias p̄ cō
mixonem humiditatis et sic cōuertit. humiditas
autem illa radicalis derelicta et in radice sic p̄
creata. humorem quem inuenit in terra sibi si
mitem rōne similitudinis et in via attractiua i
tredusi caloris sibi attrahit/ et attractum quan
tum (sibi sufficit) in sui nutrimentum conuertit.
quod aut sibi nō est necessarium/ p̄ calorem il
lam humiditatem dissoluetem et subtilitatem
ipsam superius trāsmittit. et primo in substan
tiam germinis. deinde in substantiam stipitis/
ultimo in substantiam floris/ fructus/ et frondis
sic trāsmittit coagulat et cōuertit. Quia igitur
humiditas omnium illorum que vegetantur
nutrimentum est et materia/ manifestum est
qz omnium vegetabilium est nutritiua/ et per sui
diffusionem et incorporationem in latū et in lon
gum/ in altum et in spissum augmentatiua.
Item humiditas depditor in corporibus vege
tabilibus et aiatas est restauratiua. nam per ca
lorem agentem cōtinue intrinsecas et extrinsec⁹
corpa cōsumunt et cito perirent nisi p̄ restaura
tionem humiditatis reparentur. et ideo necessaria fu
it cōtinua humiditatis attractio/ vt cōtinua
fieret deperditā reparatio/ et p̄ consequens subie
cti restauratio vel cōseruatio. Est preterea

humiditas inferiorum conservatiua. nam est aggregatiōe radiorum continua in aere et in terra tanta fieret caloris generatio / et siccitatis ductio quod aer inflammaretur / et terre superficies combureret / nisi virtus caloris actiua per aenis et aque humiditatem actioni eius resistentem proportionē debita ad temperiē reduceretur. et id ut dicit macro. **O**pposuit deus fonti caloris fontem totius humiditatis ut per humoris presentiam calori oppositam eius violentia reprimetur / et sic mundi machina in esse debito conservaret / alioquin a calore nimio subito solueretur. **I**tem humiditas partium terre coniuncta tante enim siccitatis est terra quod nisi humiditate aque humectaret / quolibet particula ab alia dissolueretur. et id fecit natura spongiosos montes et terram cauemosam in multis locis et porosam. ut sic fieret ratione vacui aeris et aque fortis attractio ad adiuuandū siccitatis mitigatiōnem / partium terre sepabiliū vniōnem. **Q**uid quod facit sanguis currentis per venas in corpore / idem facit humiditas in venis terre. rigat enim terre siccitatem et eam disponit et habilitat ad fecunditatem. **H**abet autem humiditas quosdam proprietates et effectus primas et naturales. quasdam vero secundarias et quodammodo casuales. sicut et alie qualitates. **E**st enim humiditas naturaliter labilis et fluxibilis male in se terminabilis. sed tamen sinit termino alieno ut dicit philosophus. **A** centro enim ad circumferentiā est motiua. unde et se diffundendo subiectum suū totaliter defluendo. dissoluetur / si ei aliquid non obstitit quod eius fluxibilitatem per reductionem partium ad centrū terminaret. vnde videmus fluxum mans per barene siccitatem in maris litioribus a suo confluxu compesci et in se quodammodo reuocari. **I**tem naturaliter mollitiua est. partes enim materie duras et spacas per sui subtractionem et diffusionem relaxat et rarefacit et remollit. **E**st tamen induratiua accidētaliter. sicut videmus in gibbis et etiam in apostematibus quibusdam in quibus confluit humor frigidi / et ex frigiditate partes humiditas ad centrum repercuriente et densante indurant / et in scirosum. id est duriciam sepius mutatur. **I**tem etiam pergitur ex nimio calore partes liquidiores consumente quibus consumptis partes grossiores spunguntur piter et indurant. **I**tem naturaliter est mundificatiua. nam sua remolliōe et partium quas diffunditur ab inuicē laxatione partes sordidas diuidit et diuisas lubrificando remouet et abstergit. ut patet maxime in ipsa. aqua que substantialiter humectat et maxime est sordidum purgatiua. 2. hoc maxime si substantiali

humiditati caliditas cooperetur. ut patet in matico et sulfure in radice blonie et etiam in sapore et in medulla fabe et in similibus que omnia sordes faciei et totius corporis mundificant et depurant. **I**tem quia de se motus habet a centro siue medio ad extrema / cum ille motus esse non sit fortis multus / sed respectu caloris sit obfus. **E**st siquidem sui in latum principaliter diffusiuus. in altum vero sine calore non est multum quantum est de se extensiuus. sed quoad calorem in ipsa dominatur / et in ipsam obediēte materia humida operatur. tunc enim omnem partem sed maxime in altum et longum vi caloris sursum eleuante et usque ad extremitates diffundente erigitur et prelat. **C**orpora vero in quibus predominat calor et humor temperatis naturaliter et generaliter sunt altiora a longiora et etiam graciliora quam illa in quibus existente humiditate multa et dominante calore puo et remissius operante causa contraria inuenit. et ideo homines calidi ut colerici obediēte humore substantiali caloris actioni sunt alij. scilicet flegmaticis longiores et in omnibus extremitatibus corporis (alijs partibus et circumstantijs concurrentibus hinc inde equaliter in gracilitate et longitudine aptiores. vbi autem est calor multus et humor multus non tamen actioni ignee virtutis superfluus aut diminutus / sed congruus et mensuratus / corpora in omni dimensione sunt magnalata et longa. **A**lta enim sunt propter calorem subtiliores partes humiditatis ad summitatem deferentem. **L**ata autem sunt et spissa propter virtutem caloris partes grossiores humiditatis ad singulas partes inferiores secundum sui exigentiā vndique diffundentem / et partem partem congruentiam nature adunatam. **I**tem humiditas est naturaliter lenificatiua. nam sui circumfusione per extrema rei omnes partes vacuas replenda ad equalitatem perducit / et sic rei superficiem complanando et adequando eam leuem facit. **A**ccidētaliter tamen quandoque exasperat. sicut aut quando aliquo casu simul calidi et frigidi humores ad aliquē locum conflunt et concurrunt. calidi quidem in comuni superficie rei eleuant / frigidi quoque depumunt. et sic ex contrarijs humoribus contrarietas et inequalitas asperitate quadam corporis in superficie generatur. **I**tem humiditas si fuerit sui nature exigentiā in corpore commensurata / omnium actionum anime et corporis est adiuuatiua. **N**am ex humoribus spiritus regimini generantur et in esse consentantur quosque virtutes suos effectus in suis organis corporis sensitivis et motivis per humorum ministerium operantur. ut patet in

virtute visiva / que mediante humore cristalli
no visum in oculo operatur. similiter virt^{us} gu
stativa nunq̄ sine humore saluali inter sapo
res discernere arbitrat^{ur}. et sic de alijs. Nam hu
miditas substantiali destructa in corpe vel corru
pta / tota anime actio p̄ter erit impedita. Si. n.
fuerit in toto corpore vel in aliqua parte corpo
ris superfluitas humida sic abundas q̄ nō pos
sit regia natura / p̄ncipuz est et materia putre
factionis / et generat in corpe gravissimas passi
ones. vt patet in apoplexia in qua supflua hu
miditas sic occupat omnes ventriculos cere
bri q̄ nō permittit per nervos sensibiles sp̄itu
m animale ad sensificandum corpus et mo
uendum deferentes animam in corpore suas per
agere actiōes imo auferit corpi subito sensuz at
q̄ motum et tandē inducit suffocationem atq̄
mortē. sicut dicit galie. in cōmen. super amplo
ris. exponēs illud verbum hypocratis. Solue
re apoplexiam fortē impossibile est. debitez ve
ro nō facile et. **S**legmanca enim humiditas oc
cupans totā cerebri regiones opilat meat^{us} ner
uorum vnde nō pōt defeni sp̄itus animalis ad i
feriora immo interdud̄ anhelitus et vita fini
tur. **N**ec a sit humiditas peccat quādoq̄ i quā
titate qua nō doq̄ in qualitate. et becaliquādo
a causa intrinseca aliquādo ab extrinseca sicut
a mala complexionē q̄ nocua humiditas ra
dicatur in membris et nō potest a calore natu
rali dissolui et consumi nec a sua malicia immuta
ri. **T**alis itaq̄ humiditas in diuersis locis cor
poris diuersas inducit infirmitates. **U**t patet
in epilepsia quādo p̄cedit ex vitio capitis. et in
bydropisi quādo ex mala cōplexione general
epatis. **I**tem a causa extrinseca sicut a rebus
que a ioh. et galie. vocantur res nō naturales q̄
les sunt aer / abus / et potus. sompnus et vigi
lie. inanitio / et repletio. exercitium atq̄ quies.
Dec enim omnia si fuerint assumpta secūduz cri
gentiam nature humiditatem substantialem ge
nerant ac conseruant et p̄ditam reparāt et restau
rant. **S**i vero cōtrario modo sumpta fuerint
contrarium effectum habēt. nam humiditatem
in naturā generāt et augmentāt et naturalem
corumpūt / alterant / et immutāt. vt patet. **N**ā
vt dicit galie. in amphoriz. hypocratis p̄ncipala
iij. sup locum illuz. **I**mmutationes temporū
maxime generāt morbos et. **T**empora (in q̄t)
anni nō sunt causa morbi / sed mutationes cō
plexiōis ipsius t̄pis quādo. s. complexio aeris
que deberet congruere temporū in oppositam
commutatur sicut quando complexio veris de
beret esse calida et humida efficitur sicut in au
tūno frigida atq̄ sicca et cōuerso. et sic de alijs

Nam si fuerit vernalis generaliter frigidus et sic
cus. et p̄cessent aer in h̄yeme quasi vernalis. s.
calidus et humidus / necesse est multos in vere
egrotare / et etiam mulieres pituras occasione
facili abortire. et hec est rō galie. quam assignat
q̄ ex humiditate et caliditate hiemis p̄ceden
tis multa fiebat humiditatis in corporib^{us} ge
neratio et flegmatis coadunatio. **A**er vero in
inicio veris si fuerit frigidus et sicca / claudit po
ros et nō sinit fumos exalare. vnde referro calo
re / dissoluit humiditatem illam supflua in h̄ie
me generatā. et cū calor sit debilis et non possit
eam p̄fecte digerere nec ex toto consumere trās
mittit eam sic indigestam nūcad superiora mē
bra / et nūcad inferiora vbi coadunata sic cau
sa est diuersaruz passionū. vt si ascendat ad ca
put / pōt eē causa reumatiz et carani. si vero ad
intestina / et fuerit flegma falsum mortificando
intestina / inducit differentiam et sic de alijs.

Illa eadem ratio potest esse abortus in mulie
ribus. quia humiditas illa defluens ad matri
cem aggrauat illam et remolliendo retina cula
fetus ac relaxando est causa abortiendi. **A**liaz
autem causam ibi assignat auicē. **E**t sic de alijs
passionibus aeris et temporis intelligendum
est q̄ mutat hūmiditatis q̄litatez vel calore imo
derato nimis dissolueno vel nimis consumē
do / siue calore remisso superfluitates eius non
euaquādo. et sic intelligenduz est de aere nimis
frigido poros claudente / humoresq̄ plus de
bito constringente. **S**ed de aere frigido ad p̄
sens becdicta sufficiant.

De cibo vero et potu patet. **N**am p̄
debita nutrimenti cibi scilicet et pot^{us}
subtractionē humiditas subtrahit^{ur}.
et calor inducta siccitate intensior efficitur. non
inueniens in quid agat ad substantialem hūi
ditatem se conuertit in quam agendo ipsam ni
mis attenuat vel consumit. **E**t cōtrario si ab^{us}
vel potus fuerit immoderatus / humiditas ni
mis intenditur / et calor naturalis debilitatur.
q̄ non sufficit ad digerendum. sicut tamē calor
quod potest. **N**am aliquid resoluit ex illo sup
fluo cibo sumpto. **I**llud autem resolutum atq̄
sic fumositas grossa et indigesta / petit cerebruz.
et patiens eius murrigas seu tuniculas graui
ter eas ledit. et aliquando emigraneam vel ali
am capitis passionem pessimam exarat et indu
cit. **A**liquando etiam radices nervorum sensi
bilitum fumositas maliciosa tangit / et suo ac
mine siue fumositate ad intima ipsoruz nervo
rum penetrans sp̄itum animale ibi existen
tem impedit atq̄ ledit. vnde et substantiam ani
mā / et rōnis visum perturbat / et linguam rationis in /

interpretem titubando contrahit et peruenit. ut patet in ebrijs. Adomus etiam voluntarium sepius retardat vel penitus destruit. ut patet in tremulis et in paralyticis (nec mirum.) Nam virtus corporis regitua que sita est in nervis et musculis. quando nervum siue membrum quod sic est depressum regere et erigere satagit et intendit. si preualens ille acutus fumus et resistens virtutem naturalem vincere cupiens membrum deorsum deprimere nititur et contedit. Unde ex isto duplici motu contrario (vno. s.) elevante et alio deprimente membrorum tremor sepius generatur et tandem victa totaliter virtute regitua mors vel palissis in talibus dominatur. et ideo optimum est consilium sapientis qui dicit. **Ne res fundas (inquit.) Super omnem escam.** quia in multis escis infirmitas grauis etc. Item idem malum generat in corpore somnus immoderatus. Nam in somno remittuntur virtutes et actiones animales et interius naturales intendunt. vnde clausis poris forinsecus calor inmiscus confortatus multos humores attrahit. quos quidem nec digerere potest. nec consumere. et tunc preualente tanta supfluitate quam non potest natura regere sequitur necessario mors et suffocatio. sicut est videre sepius in dormientibus post acceptam medicinam et etiam in minutis. In vigilantibus autem nimis causa contraria operatur in quibus nimia fit et humorum et spirituum consumptio. vnde et mors iterum comminatur. Item eadem ratio suffocationis et in nimis repletis et eadem ratio defectionis est in ieiunantibus supra vires et nimium inanitis. Item qui nimis se exercitant per nimiam caloris intensiorem humores nimis consumentem se destrunt et consumunt. In nimis vero quiescentibus causa est contraria. quia in ipsis magna est immoderata humiditatis attractio et nulla superfluitas euaporatio. nec spirituum subtilisatio. et ideo necessario humiditas supfluitas disponitur ad putrefactionem et corruptionem. Istis et alijs modis infinitis qualitates elementares in suis naturalibus effectibus ipediunt. sicut patet in rationibus supradictis. quas de verbis constan. pitagori et galie. in comen. amphorif. hypocratis et epidamianum succinate compilauimus. vnde de his supfedeamus. et ideo ad describendas proprietates humorum que ex his qualitatibus componuntur. manus apponimus ex quibus constituitur omne corpus quod spiritu sensibili vel rationabili animatur.

Et igitur humor quedam substantia actualiter liquida ex coniunctione elementarium qualitatum per

digestionem in animalis corporis generata aperta membra nutrire et eorum actiones informare naturaliter vel accidentaliter impedire. Nam humor est corporum sensibilium materiale principium et primum ac precipuum ratione nutrimenti in suis peragendis actionibus suuamentum. Sunt autem humores ut dicit constan. vocati elementorum filij eo quod unusquisque eorum ex eorum originaliter consistit. qualitate. Sunt autem quatuor humores. s. sanguis / flegma / colera / et melancolia. que quidem respectu membrorum dicuntur simplices quauis respectu elementorum quorum sunt filij compositi inueniantur. Hi quatuor humores in quantitate et qualitate equitate proportionem debita obseruantes / omnia corpora sanguinem habentia perficiunt et nutriunt accostodiunt in debita consistentia sanitatis. sicut e contrario ex quorum inequalitate siue infectione infirmitatem generant et inducunt. fuerunt autem hi quatuor necessarij humores ad corporis constitutionem / ad ipsius regimen et conseruationem / ad continentie deperditorum in corpore restorationem. sicut dicit galie. super amphorif. Corpus enim subiacer fluxui (ut patet in subdorsibus et in sputis) et huiusmodi alterationis. s. de frigiditate in caliditate et e converso. et corruptioni que ex fluxibilitate nimia sequitur / et ex alteratione diuturna. ut ergo quod per fluxum in corpore deperditur / reparatur / mala alteratio in bonam transmutetur. et per consequens corruptioni aliquantulum obuietur. necessaria fuit quatuor humorum presentia ut corpus animale in vigore ipsis mediantibus incolume conseruetur. Horum autem humorum generatio sic habet fieri. recepto enim cibo in loco decoctionis primo. s. in stomacho subtilior eius pars et liquidior que a phisicis prismaria vocatur per quasdam venas ad epa trahitur et ibi per caloris naturalis actionem in quatuor humores transmutatur. quorum generatio in epate simpliciter incipit / sed non simpliciter finitur. Primo enim caloris actio quod frigidum est et humidum in naturam flegmatis conuertit. Secundo quod calidum et humidum est / in naturam sanguinis transit. quod vero calidum est et siccum / naturam colere constringit sed quod frigidum et siccum / in substantiam melancolie se componit. talis igitur est processus. Primo siquidem generatur flegma tantquam humor semicoctus. Secundo sanguis cuius decoctio temperamentum excedit. Tertia etiam melancolia quasi pars terrestrius et aliorum ferri esse preedit. Unde talis est ordo (ut dicit auicenna) quod elementorum et recta reciproca est generatio quia de aere fit ignis et e converso.

Dumostim autem generatio quedam est recta & non reciproca. de flagmate enim p de coctione fit sanguis sed non everso. Similiter de sanguine fit coera p calorem intensum siccantem hūo rē et substantem sed non everso. simili modo per adustionem ex colera fit melancolia et non everso. Sic enim accidit in generatione humorū sicut accidit in generatione vini ex musto vt dicit constan. Nam feruēte musto generat quedam spuma suphiciam petens / et quedam substāta terrea ad fundū descendēs. Et alia ē aquosa sūm cuius augmētum vinū est in substātia magis debile et minus calidum. et quanto magis antiquat / tanto magis fit calidū ppter huius aquositate resolutione quāta est vini puritas / tanto coctio est completa. Sicut in hūo ribus est pars leuitate sua supiora petēs. s. colera. alia velut fer deorsum tendens. s. melancolia. alia nō in cruditate manēs. s. flegma. quarta vero est sanguis in sua puritate pmanens a ceteris humoribus depuratus. nullus tū sanguis est ita purus quin alijs humoribus sit p mixtus vnde ex eorū cōmixtione species variat et colorem. nam p admixtione colere apparet rufus. a melancolia niger / a flegmate aquosus et spumosus etc.

Sanguis (vt dicit Isido.) a greco nomen sumpsit. eo q̄ sustentat vegetat / et iuuat. id est vitam cōfirmat nam sanare cōfirmare est. Dicitur autē sanguis dum est in corpe. effusus vero dicitur cruor / eo q̄ effusus currendo corruat. Alij autē vocant sanguinem / quasi suauem. eo q̄ gustu et tactu sit suavis. nō enim est sanguis purus et integer nisi in iuuenibus. Nam dicit pbisici sanguinem minui p etatem. vnde et in senib⁹ tremor est ex defectu. ppter autē sanguis anime possessio est. Iude genas lacerare in luctu mulieribus mos est. vnde etiam purpuree vestes et purpurei flores ponunt sup mortuos / animositatem mortuorum dum erant in suo sanguine representātes (hucusq̄ Isido. li. r. c. ij.) Sanguis autem sūm cōstan. inter quatuor humores laudabilior et nature amabili⁹ est ppter eius equalem et pfectam coctionē quē efficit calor temperatus ex materia pura et aerea ad corporis nummētum. Est vero sanguis sūm eūdem constan. alius naturalis alius innaturalis. Naturalis autē alij est content⁹ in arterijs / alius in venis. Qui vero est in arterijs calidior est et subtilior rubicundior et darioz / et in sapore dulcis. alio tamē sanguine acri⁹ est in sapore. Est autem calidior ppter cordis et spūs vicinitatem / subtilior ppter cordis calorem substantem et rarsificantē

et hoc vt resumendo p spissas tunicas arteriarum facile possit in alia mēbra labi. Darioz autē est ppter virtutem colere in ipso. Acutoz autem est ppter augmentū caloris. Sanguis vero in venis contentus est calid⁹ et humidus inf grossum et subtilez. Mediocris in sapore est valde dulcis omni malo carens odore cito coagulaf cum exierit. vnde talis sanguis epar designat temperatū. Si vero fuerit subtilis aquosus si boni odoris nec dulcis saporis / p mixtione alterius humoris ipsum inficiētis est iudicium. iam enim degenerat sanguinem innaturalē qui sic dicit / vel qz a sua generatione est vt in leprosis corruptus aut ppter incōueniētē materiam ex qua est generat⁹. aut ppter extraneū humorē cū quo est cōmixtus. modicum enim colere / vel alterius inficientis humoris mixtū cum puro sanguine ipsum inficit / et in sue qualitatis similitudinem ipsum trahit (hucusq̄ constan. pandeg. xliij. c.) Alias sanguinis ppteritates ponit aristo. in. iij. li. animalium. Dicit enim. Omne animal habens sanguinem habet epar et cor. vnde omnia animalia carentia sanguine sunt minoris corpis et virtutis animalib⁹ habentibus sanguinem et cū absconditur caro sanguis exiit nisi illa mortua fuerit vel corrupta. Item in omni animali bone dispositiois est sanguis medicus. qz non nimis multū / sicut sunt potantes nouū vinum / nec nimis pauca. sicut corporis crassi sunt parui sanguinis. qz quanto augmētatur pinguedo tāto miorat⁹ sanguis. Item omne corp⁹ sanguineū putrefactū cito. et maxime ppe ossa. Homo enim habet sanguinem subtilem valde respectu aliorū animalium quorum sanguis est nigroz et spissior sanguis hominis et maxime tauri et asini. et sanguis in inferiori parte corporis spissior est et nigroz q̄ in superiori. Item sanguis quādo generatur valde erit causa egritudinis. quoniam attenuatur et fit aquosus. et ppter hoc forsan sudat homo sanguinem. quod quidē est (vt puto) ppter superfluam liquidū sanguinis abūdantiā. a qua se intendit exonerare natura. vnde exiit eius partes aquosas ad cutis superficiem et eas expellit p sudorem. Item cum homo dormient / erit sanguis in manifesto modicus. nec mirum. qz tunc reuocata natura ad interiora in adiutorij virtutis naturalis vt ipsius beneficio suas peragat actiones. vnde qz tunc se pfundat in tenora / extremitas corporis pallida remanet et exanguis. et ppter h̄ forte accidit qz si corp⁹ dormientis pungat / nō erit inde tantum sanguis quantum si esset vigilans. Item dicitur ibidez qz si sanguis fuerit bene coctus et digestus / bis

fit ex eo sepum. et hoc forsitan. quod eius vincio
sitas per temperatam decoctionem coagulat/ et
dealbata in sepum et pinguedinem transmutat
Item cum alteratur sanguis a cursu nature sue
et fuerit corruptus exbita stomacho et a naribus
Item cum putrefat sanguis in aliquo membro
nisi educatur arte vel natura efficitur ex eo virus
et in sanem permutat (huicque constat. li. iij. Item
dicit ibidem li. iij. **V**ene sunt vasa sanguinis.
ex quo patet quod sanguis est ab ultimis animalis
habentis sanguinem. Ita etiam sanguis amica
bilis est nature quod animal carens sanguine ci
bantur per illud quod conuenit cum sanguine. quod
patet in venibus et muscis qui carnibus insi
dent et sanguinem sugunt/ et inde sibi attrahunt
nutrimentum. propter hoc si animal non nutritur a
hoc isto efficitur macilentum et male dispositio
nis per talis cibi detrimentum. et quando cibatur
crecit et fit bone dispositionis per talis cibi nu
trimentum. et si ille sanguis unde fit abusus fu
erit clarus et bonus erit corpus sanum. et si ma
lus erit corpus infirmum. **I**tem sanguis terre
stris coagulatur cito propter priuationem hu
miditatis. unde omne animal habens subtile
sanguinem et mundum/ atque calidum alijs ani
malibus habet meliorem sensum. **S**anguis
enim mundus subtilis et calidus et maioris
motus intellectui conuenientior est. **I**tem om
ne animal carens sanguine est maioris timo
ris animali habente sanguinem. et propter hoc
habens mundum sanguinem calidum et le
uem non mouetur nisi modicum propter timo
rem. **I**tem sanguis thauri congelatur citius et
coagulatur sanguine omnium aliorum anima
lium. **S**anguis enim omnium animalium coagu
latur secundum magis et minus preter ceruicem et
leporis et sibi similitum in natura quorum san
guis non coagulatur ut dicit aristoteles. **S**anguis
thaurinus (sicut dicitur ibidem li. iij. et xij.) maxime
est coagulationis et velocis et hoc forsitan propter
excessum caloris et siccitatis. unde hausto auido
interficat sicut venenum. unde de quodam phi
losopho dicitur quod hausto sanguine thauri se
peremittit. **I**tem ibidem li. xij. **S**anguis in parte
dextera calidior est quam sinistra. et ideo propter vi
gorem calidi sanguinis in parte illa manus dex
tera vniuersaliter pronior est ad operandum et
habilius quam sinistra. **A**ristoteles dicit aristoteles. li. i. quod leo
prius mouet pedem dextrum quam sinistram. **E**t
super amphionem. dicitur quod mulier portans ma
sculum subito vocata ab aliquo primo mouet
pedem dextrum. quod facit calidus sanguis qui
in concipiente masculum completius operatur
Item in eodem libro dicitur quod sanguis prima

et precipua est materia cordis et hepatis. unde
et cor concuum est ad sanguinem copiosius
recipiendum et spissum ad eundem diligenter
custodiendum et in nullo membro est sanguis
sine venis nisi in corde tantum. et de corde exit per
quasdam venas ad alia loca corporis et non
venit aliunde sanguis ad cor. quoniam fons est
et principium sanguinis membrum primum
recipiens sanguinem. et hoc manifestatur ex a
natomia et modo generationis quia prima
creatio cordis apparet sanguinea. unde secundum a
ristoteles. **C**or est primum sanguinis receptaculum
et ideo in medio ponitur ut eum transfundat
tanquam a medio et a centro ad omnia alia mem
bra. unde dicit quod cor est medium totius animalis
a quo procedit motus et sensus et vita totius a
nimalis. et ideo cor est in omnibus habentibus
sanguinem. quoniam necessario principium san
guinis est et non epar. **D**e omnibus aperte dicit
aristoteles. li. xij. **Q**uamuis de principio sanguinis
alio modo sit scriptum in libris medicorum. **S**ed
de ista controuersia nihil ad nos quod vtraque po
sicio vel opinio nobis deseruit quo ad nostras
intentionem. **E**t predictorum igitur auctorum senten
tias breuiter recollige quod sanguis naturalis est
purus/ calidus/ et humidus/ subtilis dulcis
animalis nutritibilis/ virtus naturalis conser
uatiuus sedes anime et ipsius contentiuus. iu
uentutis perfectius complexionis alteratiuus
vigoris cordis et spirituum conseruatiuus/ le
tificatiuus/ amoris excitatiuus/ sui diuisione in
superficie corporis ipsius coloratiuus/ sanus
et temperans/ sanitatis conseruatiuus/ corruptus
corruptionis inductiuus. ut patet in lepra que
est sanguis corruptus in fontibus et cum alijs
humoribus admixtus. malicie eorum est temper
atiuus/ sua virtute doloris oculorum mitiga
tiuus. ut d. constan. quod sanguis colube vel iu
dintis de ala dextera extractus oculis calidus in
stillatus maculas abstergit oculorum. **S**anguis
enim talis valde est igniuius et dissolutiuus.
sicut idem dicit commentator in viatico in tracta
tu de pannis et maculis oculorum in fine.

Quod et sanguinis quedam proprie
tates minus laudabiles alijs su
pradictis. Nam quanto bene dis
positus nature est amabilius et valior/ tanto
cum corruptus fuerit eidem est nociuius et gra
uioribus infert corpori passiones. nam aliorum
humorum malicia sanguini admixta propter a
micabilitatem eius ad naturam non se ita su
bito manifesta. et ideo ab eorum lesione sibi
natura minus precauens latentem ipsum ma
liciam non formidat. ut patet in febribus enumeratis

et aliis mixtis in quibus colera rubea vel adu-
sta sanguini admixta non ita se nature vel me-
dici iudicio manifestat. vt dicit galie. super am-
phorismu. **I**tem sanguis si fuerit in corpo-
re superfluus / monstruosas in hominibus ge-
nerat passiones nisi nature vel medicie bene-
ficio euacuetur citius. vt patz i sanguine mestru-
ali. qui propter super habundantiam humidi-
tatis et coloris indigentiam in mulieribus exi-
stens si vltra debitum retineatur / pessimarum
causa est et occasio passionum. **I**nducit enim
quandoq; spirituum suffocationem / quan-
doq; hydropisim / quandoq; etiam frenesim si
ne manifesta causa passionem. put ille sanguis
corruptus nimis diu retentus ad diuersa trans-
funditur corporis regiones. sicut in passionatu
li. galie. expressius continetur. vnde contra talia
pericula summum remedium est talis sanguinis
corrupti euacuationes citius procurare. nec mi-
rum si sanguinis sit corruptus proprius subiec-
tum sic molestat qui alicuius etiaz mirabiliter
inficit et molestat siue immutat. Nam vt dicit
Isidorus li. x. c. ii. Sanguis menstrualis co-
tactu fruges non germinant / arescunt arbuta /
moriuntur herbe fructus amittunt arboros / fer-
rum rubigo corrumpit / nigrescit era et metalla.
quod si canes inde comederent / in rabiem con-
uertuntur vt effertur. glutinum asphalti quod
nec ferro dissoluit nec aquis / ipso polluti spo-
te dispergitur vt ibidem dicit **I**si. hic sanguis
ex superflua humiditate et debili calore in cor-
poribus mulierum generatur. et ideo ne natura ex
eo grauetur in matrice recolligitur tanquam in se-
ditina a qua si debito modo expulsus fuerit cor-
pus totum mundificatio alleuiat. et ipsam ma-
tricem ad conceptionem disposuit et habilitat
vnde dicit aristo. li. ix. **M**enstruum in fine me-
sis in mulieribus maxime viget. et ideo tunc vti-
liter expellitur sanguis talis. qz sicut dicit idem
li. xvi. Sanguis menstrualis non hz certam re-
poris reuolutionem sed in maiori parte. et accidit
in diminutione lune. et hoc est reuiz qz corpora
animaliu sunt tunc tps frigidiora qm in illo te-
pore aer est frigidior et alteratur sanguis et ef-
ficatur ex eo superfluitas menstrualis. qua si tunc
expellitur talis euacuatio laudabilis est et natu-
ralis qui si vltra tempus vel ppter grossitiez
sanguinis vel ppter altitudinem matris. vel
ppter defectum expulsiue virtutis retineat mul-
tis molestis periculosis corp? mulieris aggra-
uatur. quod quidez generaliter est veni a. iij.
anno vsq; ad. l. qz in iuuenulis meatus sunt
angusti et virtus debilis. **I**tem. autem anno in
antez sanguis. minorat frigidat calor destruit

vel tepescit. vnde iste due etates a tali immundit-
cia sunt immunes. **I**senec? vularis et iuuen-
tus puellaris. retinet tamē natura sanguinem
mestrualem post mulieru impgnationē ad nu-
trimētum fetus et pceptis cōseruationes. vnde
aristo. li. xv. **M**enstruum est sanguis nō purus /
sed indiget digestionē opatina. hic sanguis mē-
struus cū spermate ab? est in animalī. vnde muli-
er post cōceptionem frequēter patiens fluxum
mestrualem solet facere abortiuū aut enim de-
bilatur fetus / aut morit. et hoc ppter nutrimē-
ti subtractionē. vnde retento sanguinis men-
strualis signū est impregnationis et iam dicitur
causa. quod aut supfluit de sanguine mestrua-
li detrahif ad māmillas vt inde lac generet. ma-
teria enim lactis est sanguis decoctus in mam-
millis. vt dicit aristo. li. xv. et xvij. **I**tem inquit
est sanguis digestus nō corruptus. **I**tem oportet
vt fluxus sanguinis mestrualis actualiter sit
in corpore antequā mulier impregnetur. sicut
dicit aristo. li. xv. et cōstan. **S**icut oportet arbo-
re primo florere qz fructus facere. **I**tem qm ve-
nit talis fluxus naturaliter / semp accidit in eta-
te lune etati etiā mulieris puenienti. **I**tem aues
et animalia nō patiuntur talem fluxum. qz totalis
superfluitas transit in plumas et in pilos. vt di-
cit aristo. **I**tem dicit rursus mulieres nimis se-
ercentes et sepius mouētes non multuz men-
struant / sed que quiescūt et multum comedunt
sua vitēq; viuūt tales multa purgatione indi-
gent. **I**tem qm sanguis talis vel frigiditate vt
crassitie ora venarū cōstringente debito modo
non exit ad exēdum alias vias quēnt vt ve-
nas variū et emozoydarum quas si clausas in-
uenit / ad alia mēbra se diffundit et grauez in-
fert nature pressionem. nam tales vt dicit in v-
atico cōstan. def. et. in appetit? patiunt. nam
cibaria bona abhorrent. puluerē vero carbonū
et laterum appetit et similia. nam sanguis retē-
tus in maliciosum fumū terestre et ponnicum
cōuertitur quo raptō ad orificiū stomachi / ap-
petitus rōnalis subuertit / et irrationalis gene-
ratur. vnde et omia talia corpora sūt maximis
morbis preparata.

Flegma sūm iō. est humor semicoct? a-
ctione caloris imperfecti ex frigida
humida natura generat. **I**tem ar-
dicit li. xv. **F**legma est cibi superfluitas que nō
digerit. eadez enim est materia sanguinis et fle-
gmatis / sed differunt sūm decoctionē maiore p-
miorē. vñ de flegmate sit sanguis p. p. p. ca-
loris agentis intensionē / nō tñ econuerso. san-
guis enim in flegma nunq; transmutat sicut co-
lera mutatur in melancolia / sed bene cōuēcto

De quali. et humo

vt dicit auicen. Est aut flegma naturaliter hu-
mor frigidus/humidus/et insipidus que natu-
ra mandat per membra vt digeratur et ex ipso dige-
ro corp^o nutriatur. Notandum qd flegma aliud
est naturale/aliud innaturale. Naturale autem
est humidum et frigidum in colore album/in sub-
stantia fluidum/in sapore parum dulce vel tota-
liter insipidum/in epate tñ generatur vbi sedes
est caloris. est tñ habile vt in sanguinem trans-
mutetur. et facta completa transmutatione cor-
pus inde sustentetur. Flegma enim quous de se sit
grossum et insipidum/per intensionem tñ caloris
ipsius immutatur in forme et saporis sanguinis
est dulcis susceptiuum/vt pars inflegmate quod
dicit esse dulce. vnde ppter vicinitatem et simi-
litudinem quam habet cum sanguine indigent eo
omnia membra corporis. et ideo natura puida fecit
illud cum sanguine per venas totius corporis tra-
sire. ppter necessitatem et etiam ppter vtilitatem
Nam vt dicit constantin. deficiente sanguine calor
digerit flegma. qz inde intendit membra refice-
re et nutrire. vnde in hoc nobilior est flegma co-
lera et melancolia qz rectificari non possunt vt
ex eis fiat sanguis cuius beneficio viget et nu-
tritur membra corporis vniuersa. Est etiam eius
presencia cum sanguine necessaria/vt eius salicy
sanguinis feruor temperet. et liquiditate flegma-
tis spissitudo sanguinis temperet. et sic facilius et expeditius ad singula membra nu-
trimentum sanguinis deportaret. Tale etiam
est vt iuncture membrorum et alie partes mobi-
les sua liquida humiditate humectent/ne ex ca-
lore motus vel ex sanguine calido casu aliquo
a suo officio retardent aut siccitate supinducta
impediant. Flegmatis autem innaturalis quatuor
sunt spes. Est enim acrosolum/frigidum et sic-
cum. ppter melancolie admixtionem. salsum/ca-
lidum et siccu. ppter colere rubee infectionem.
dulce/ ppter sanguinis participationem. vitreum
sic dictum/ ppter caloris vitrei assimilationem ta-
le enim oino elongat a calore. et ideo certis eius
speciebus illud est propacius et difficilior ad di-
gendum et in sanguinem conuertendum. Picbumoz
si corruptus fuerit diuersas generat in corpe in-
firmiores cuius superabundantia (vt oia con-
stan.) cognoscatur per diuersa. nam vere flegmatici
cuius est corpe deses/grauius/et tardus/et sensu
hebes inere oblitiosus/et carne mollis et flui-
dus/coloris lundus/albidus facie/corde timi-
dus/spuris et excretionibus multis plenus/pi-
ger et somniculosus/parum appetit/pame sicut
nisi sit salsum flegma. qz tñ salus sapor in ore
sentitur ppter calidi humoris admixtionem. et
ne mollis et flauus et larius. cuius pulsus emol-

lis/grossus/et tardus. vrina alba/spissa/cruda/
et discolorata. statura pinguis/et grossa. in ex-
tremis breuis et curta. cuius cutis superficialis
es plana et lenis ac apilis denudata. somniat
de aquarum niuium et pluuiaum inundatione. na-
uigatione. Talis complexionis boies solent fi-
gidum morbum sepius incurere et ipso fatiga-
ri et pape tempe hyemali. qz tunc tempis qua-
litates flegmatis. s. frigiditas et humiditas in-
tendunt. vt dicit constantin. quere supra de ppi-
etibus frigiditatis et humiditatis.

Colera s. in fido. dicitur est eo qd in
humore colerico calor temperamentum
excedat. Colera alia naturalis/alia
innaturalis. Naturalis est illa que naturaliter
est calida et sicca et in substantia subtilis/in co-
lore rubea/clara in sapore amara cum quoda
acumine. que quanto est calidior/tanto est in ca-
lore rubicundior/et in sapore amarior. Que
cum in corpore generatur/in duas partes diuidi-
tur. quarum vna va. sit cum sanguine/et alia tras
mittitur ad cista fellis. Illud aut quod vadit
cum sanguine/penetrat cum ipso causa necessi-
tatis et iuuamenti. necessarium enim fuit vt sa-
guini admisceret ad aptificandum sanguinem
ad membra colerica temperanda et nutrienda. qm
in hoc sanguine oportet esse colera rubeam ac-
tualiter s. in debita pportione humiditatis membro-
rum. Iuuat etiam vt sanguis subtilietur/vt facilius
transiat per angustos meatus ad interiora cor-
poris nutrienda. Alia vero pars que ad cista fel-
lis trahitur trasmittit ad ipsam causa necessitatis
et etiam iuuamenti. necesse enim fuit ppter nu-
tritionem totius corporis et ppter nutrimentum
ipsius fellis. Iuuat etiam stomachum et inte-
stina calefaciendo et pungendo/vt a superfluis
se exonerent. Ideo enim sepe accidit torsio et
vntis dolore colerica passio. qz via opilatur
que est inter fel et intestinum. Innaturalis cole-
ra est que egreditur a natura ppter aliquod ex-
tranum sibi comixtum. Nam ex comixtione cum
colera rubea et flegmate a quoso generatur cole-
ra citrina que ceteris est nimis calida et nocua
Si vero fuerit flegma grossioris essentie et spissioris
inde colera vitellina. Iste due spes sunt
note. Tertia species est colera que dicitur prassiu-
ua in colore. viridis et amara. acuta sicut herba
que prassium/ideest mambium vel potius nunc
patur. Nascitur autem in stomacho illorum que con-
tinue vtuntur herbis nimis calidis vt porris/ce-
pulis/allijs/nasturais et humidis. et forsan a talibus
herbis viridibus et crudis in calore prabit
virorem et sic galie. visum est. Auice. aut visum
fuit qd prassiuua generat ex colera vitellina qu

nimis aduritur. cum enim aduritur adustio in ea facit nigredinē. ex qua cum admittatur mixta/ vinditas inno ducit. Enigmiosa vero colera ē quatuor spēs que per vltiorē adustionē generatur ex passiva. quā enim tū aduritur quod eius humorositas efficitur/ tūc deducitur color eius ad albedinem/ qualis est color cineris. nam calor in humido corpore primo nigredinē efficit. deinde consumpta totaliter humiditate alborē quādam introducit. ut est videre in lignis que priusquā cōuertantur in cinerē/ cōuertuntur in carbonē frigiditas vero eōuerso in humido facit albedinem. in sicco autē nigredinē operatur. sed hec vltima oibus alijs peior est et venenosior cuius venenosa qualitas pessimas et mortiferas inducit in corpore passiones. sicut hirsutiam/ et non li me tangere etc. Huius humor igitur colericius naturalis nō excedens terminos nature/ est aliorum humorū subtilitatu/ digestionis cōfortatiuus/ fecas et putredinis mundificatiuus/ corporis secundum dimensionē longitudinis et altitudinis distensiuus/ animositas et audacie generatiuus/ mobilitatis et leuitatis affectiuus/ ad iram et ad appetitū vindicte excitatiuus/ venenis appetitus puocatiuus/ virtutis et pulsiue adiuuatiuus/ materie grosse attenuatiuus/ et a cetero usque ad circūferentiam diffusiuus/ secundum circuitū et nigredinē superficiē substantiē i colore inuratiuus. Unde nota quod ipsi colerici generaliter solent esse iracundi/ animo immaniter/ leues/ instabiles/ impetuosos/ in corpore longitenuos/ et macillenti/ colore fulci/ in crinibus nigri et crispili hispidi et hirsuti tactu calidi/ et pulsus fortis et velocis. eorum vna in substantia est tenuis et subtilis in colore. ignea/ rutilans et clara. hec colera si in aliqua parte corporis fuerit corrupta mollesthimas infert corpori passiones. Quarum hec sunt generalia signa. Sicut enim dicit cōstan. in panteg. li. ix. c. ij. Si corpus dūcitur colera corrupta/ erit autem glauca vel arina et erit defectus appetitiue virtutis. amaritudo sentitur in ore/ ita quod dulcia videntur amara/ et sapida insipida. pūctura et ardor in stomacho ex calido fumo pūgente nervos stomachi et mordicante abhoiatō cum vomitu colerico cum siti/ lingue siccitas et fumo calido trahebant arteriam deficcante/ et humorē salivalem circa nervos lingue cōsumēte/ oculoꝝ cōcauitas cum humido aspectu/ pulsus subtilis velox et spissus vna rubea et intensa/ dolor capitis grauis/ vigilia et alienatio mentis horribiles visiones in somnibus. tales enim somniant de igne fulgore/ et stupēda aeris inflammatione. quod fit ex igneo fumo petere cerebrū et imaginariā immutante.

Melancolia ē humor spissus et grossus ex fecce et turbulenta sanguinis generatur. Et dicitur a melo quod est niger et colu quod est humor/ inde dicitur melancolia quasi niger humor. unde a phisicis colera nigra nūcupatur. nam color eius declinat ad nigredinē. Est autem melancolia alia naturalis/ alia unnaturalis. Naturalis frigida est et sicca que fit in sanguine sicut fer in vino huius generis aut substantia est spissa et terrestrius. cuius sapor interdulcedinē et ponticitate existit vicinā acedidini. Hec melancolia in duas partes habet dividit. quarū vna remanet cum sanguine et penetrat secū ad membra cū necessitatis et iuuamentū fuit enim necesse ut cum sanguine misceret ut artificialiter sanguinē ad membra malancolia nūmenda. Iuuat etiā sanguinē quod in spissat eum ne sua liquiditate subterfugiat digestionē. Secūda vero pars transmittit ad splenē propter necessitatem et iuuamentū. necesse enim fuit hoc propter mundificationem totius corporis et propter nutrimentū ipsius splenis. Iuuamentū vero ē vel pfluat in os stomachi vel in ipsius foras et in spissat et vbi primum faciat. et sic erit et fame et cooperat ad desiderium nutrimentū. Illud autem est melancolie quod est superfluum sanguinem transfertur ad splenē. et quod a splene egreditur est illud quo nō indiget splen ad sui nutrimentum. et sicut colera rubea iuuat stomachū ad expellēda supflua inferius/ sic melancolia iuuat virtutem appetitiuam superius. Dicitur autem fer sanguinis potius quod colere vel flegmatis quod resudat et separatur a sanguine sicut descendit hypostasis vnnalis siue sedimē in liquore. Hec flegmate vero nihil resudat nec descendit propter eius viscositatem. Similiter nec de colera propter eius subtilitatem. et ideo fer colere vel flegmatis nō vocat. Melancolia autem unnaturalis non est ad modum hypostasis siue residentie et fecis/ sed pro modum adustionis et anereitatis. et hoc accidit istis modis. agens enim calor nimis in substantiam flegmatis ipsam adurit et per adustionem nimiam in colerā adustam puenit. et si fuerit humor primo subtilis et aquosus quā aduritur efficit salus. et si fuerit grossus trahit ad acedidinem vel ponticitatem. Si vero contingat sanguinem aduri vel inanerari anis eius fit salus cum quādam dulcedine pauca. sed quādo contingit melancoliā naturalē aduri illa adustio seu anis erit acris sicut acetum. et cum cadit in superficie terre/ ebullit. cuius odor est grauis et acris sicut acetum quē musce fugiunt propter odoris horribilitatem. et illa siquidem que magis est acris deterior est. Si vero melancolia quando

aduritur grossioris fuerit/substantie erit cinis eius minoris acedinis cum ponticitate pauca que cadēs sup terrā nimis ebullit ⁊ nimis i mēbra penetrat. nec ē minus maldiosa ⁊ venenosa sed ita cito pimit sicut prima. Nec colera nigra est nature inimica ⁊ pessimas hz ac mortiferas qualitates. morbus enim inducit incurabiles. sicut cancrū/lepram/et hmoi. ex admiracione igitur incinerati p adustionem nūmiam flegmatis/sanguinis ⁊ melancolie naturalis/melancolia innaturalis ⁊ pessima generatur ⁊ cū ex flegmate p decoctionem generet sanguis et ex sanguine p intensiōem generet colera. ex colera vero melancolia/impossibile est ex ea hūmorem vltierius generari/sed tantūmodo incineratur. et ex illa incineratione naturalē humorem inficiente ille humor pessimus accidentaliter pcreatur. vt dicit constan. li. i. c. xliij. Istius humoris domināns in aliquo corpe hec sūt signa. primo qz calor cutis mutat in nigredines vel livorem/more sentit acidū saporem/ponticum ⁊ terrestrem fm humoris qualitatē patiens animo est timidus sine cā. vnde galie. Si timor alicuius demonstrat sine cā/passio eius est melancolia. vnde oēs hanc passionem habentes sine causa sunt timidi sepius atqz tristes. ⁊ hoc ex melancolico humore cor cōstringente. vnde sic tristes interrogati quid timeant vel pro quo doleant aut nō habeāt quid respondeāt. Alij tamen mortem sibi imminere putant irōnabiliter. alij inimicitias alicui⁹ formidāt. alij mortem diligunt ⁊ desiderāt. vnde galie. in lib. passionum. Nō est mirū (inquit) si patiens colerā nigram/mistiam/vel mortis suspitionē pariatur/cum exterius in corpe obscuritate nihil sit timidus. vnde qñ aliquod obscurū. vt ē fum⁹ melancolicus opit cerebrum/necesse est vt patiens timeat. qz causam vnde timeat sear⁹ portat ⁊ ideo somniat terribilia ⁊ tenebrosa ⁊ visui pessima ⁊ in odore fetida ⁊ in sapore acerosa. ex quibus omnib⁹ melancolia passio habz nasci. Item maniacē ⁊ melancolicē dispositiōnis est quando tales de tristabili gaudent ⁊ ridēt. de re vero exultabili plāgunt atqz dolent. Item tales pnaaciter tacent vbi esset loquendum. ⁊ insolenter loquūt vbi esset tacendum. Item alij putant se esse vas facile/terreūqz. ⁊ timent tangi ne rumpant atqz frangantur. item quidam putant se pugno mūdum claudere et omnia in manibus cōtinere. ⁊ ideo manus ad cibum nō extendunt timent qz si manns extenderēt/partes mūdi defluerent ⁊ perirent. item quidam putant angelum tenere mundum ⁊ p medio velle mūdū dimittere cadere. ⁊ ideo ma-

nus erigunt ⁊ humeros volentes mūdum corruentem sustinere. ⁊ multum recalcitrant qm manus ⁊ humeros supprimere a medicis compelluntur. item aliquibus videtur qz caput nō habeant. vel si putāt se habere/illud caput putant esse plumbeum vel asininū seu aliter monstruosū. item alij audientes gallos cantare brachia erigunt ⁊ se pcuriunt ⁊ canentes se esse gallos credunt. ⁊ tandem nimis clamantes raudin clamando vel muni fiunt. item alij in suspitionem pessimam irrevocabiliter incidunt. ppē quod amicos odiunt vituperant ⁊ cōfundunt immo quādoqz pcuriūt ⁊ occidunt. has ⁊ multas alias mirabiles incunt melancolici passiones pur refert galie. ⁊ alex. ⁊ multi alij auctores quas quidem longum esset p singula enarrare. qz hoc quod ad oculum experimur. si aut nuper accidit quendam nobile ad tantam disipientiaz melancolie vicio devenisse/qz modis omnibus murilegum se putabat. vnde alias qz sub lectis vbi catti insidiantur muribus quietere non volebat. forte tali pena peccatis suis exigentibus percussus fuit nabuchodonosor/qui putabatur in hystorijs bestiam triforment. s. leonem/aquilam/bouem septem annorum spacio se putabat. hec autem de melancolia ⁊ de alijs humoribus naturalibus ⁊ non naturalibus. quantū ad hoc pnter opusculū dixisse nūc sufficiat.

finis Liber Quartus.

c 5